

I dialog med döden

Georg Klein. **Så jag kan svara döden, när den kommer.** 291 sidor. Stockholm: Albert Bonniers Förlag; 2001. ISBN 91-0-057446-5

Recensent: Carl-Magnus Stolt, chefläkare, Södra Älvsborgs sjukhus, Borås, professor i humanistisk medicin, Karolinska institutet, Stockholm.

■ En ny bok av Georg Klein, världsberömd tumörbiolog, tar man sig alltid an med stor spänning. Klein är en sällsynt tänkare som ledigt rör sig mellan humaniora och den naturvetenskap som han är djupt rotad i. Han är en för svenska förhållanden ovanlig forskare. Kanske innebär hans centraleuropeiska ursprung att han har ett annat förhållande till – och en annan förståelse för – den humanistiska lärdomen.

Titeln väcker förundran

Hans nya bok heter »Så jag kan svara döden, när den kommer«. Det är en fängslande och måhända anmärkningsvärd titel, inte minst därför att Georg Klein karakteriserar sig själv som en bekännande ateist. Hur ska en ateist kunna svara en opersonlig död? Halvvägs in i boken kände jag ett behov av att rekapitulera Kleins tidigare författarskap och tillbringade därför en helg med hans olika böcker.

Tron på naturvetenskapen en röd tråd

Kleins författarskap har en omfattning och ett innehåll som gör det unikt i svensk vetenskapsorienterad litteratur. Som en röd tråd genom författarskapet löper tron på naturvetenskapens möjligheter. Därför har naturvetenskapen en djup humanistisk innebörd. Ett annat centralt tema i författarskapet är Georg Kleins eviga brottnings med den frånvarande alternativt obefintliga Guden. Denna skuggboxning är i själva verket kanske den djupast liggande paradoxen i Kleins författarskap. Hans ateism är en given och logisk konsekvens av den strikta naturvetenskapligt materialistiska världsbild som han omfattar. Klein kan dock ingalunda beskyllas för ett en-

kelt vulgärmaterialistiskt förtingligande av det mänskliga. Lägg här till hans starka känsla för skönlitteraturens möjligheter samt hans betydande stilistiska förmåga, så blir det lätt att förstå betydelsen av hans samlade författarskap.

Skydd mot det outhärdliga

Det mest personliga och läsvärda i den senaste boken är den märkliga händelse som inträffade den 8 mars 1998. Georg Klein var då ytterst nära att drunkna när han gått igenom isen på Kottlasjön. Hans mirakulösa räddning via en förbipasserande ambulanshelikopter tas som utgångspunkt för att diskutera tro, slump och önsketänkande. Klein ser människans religiösa behov just som ett önsketänkande. Han är heller inte främmande för att detta önsketänkande skulle kunna vara en evolutionärt framgångsrik strategi. Det kunde vara en inbyggd barriär för att acceptera annars outhärdliga fakta.

Bemöter biologins motståndare

Om nu Klein inte tror på Gud så tror han dock på biologin, på naturvetenskapens möjligheter och dess framsteg. Hans irritation mot den misstro riktad mot biologin som är tydlig i vår tid (kanske mer i Europa än i USA) är betydande. I ett av bokens avsnitt bemöter han skapelsetrogna och andra som anklagar biologin för att förminska det mänskliga. Klein redogör för den vetenskapliga uppfattningen, dess sanningssökande och objektivitet. Han utgår närmast omedvetet i detta sammanhang från en strikt kvantifierande naturvetenskaplig metodologi. Biologins motståndare beskriver han som kunskapsfientliga. Här skulle kanske hans resonemang ha kunnat nyanseras. Kanske är det till och med så att kritiska röster är en angelägen del i varje vetenskaps kvalitetsgranskning. För att kunna tas på allvar måste dock kritiken vara kunskapsbaserad.

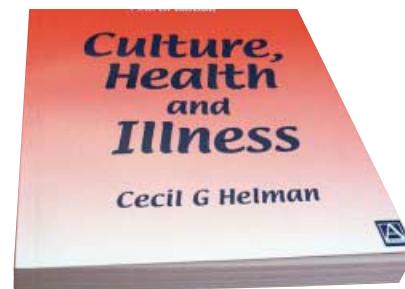
Men det är väsentligt att det förs en bred och kontinuerlig samhällelig diskussion, rörande nya vetenskapliga fakta och om hur vi tillämpar de nya kunskaperna. Vad är etiskt rimligt när det gäller manipulation av naturen? Vem skördar frukterna, och vem får betala priset? I denna önskvärda samhällsdebatt är Georg Klein en lika kunnig som angelägen förespråkare för forskningens frihet. Klarsynt ser han också riskerna med den stadigt ökande kommersiella influensen på vilka forskningsprojekt som kan genomföras.

DNA-molekylen grund för allt mänskligt

Kanske är grunden i hela Georg Kleins författarskap frågan »Vad är en människa?« Klein har sitt givna svar efter de-

cenniers forskning inom tumörbiologin. Allt mänskligt utgår från den mångsidiga och raffinerade DNA-molekylen, i samklang med den långsamma evolutionens ständiga variation. En bananfluga är nästan en människa, skriver Klein på något ställe. På det viset finns ingen möjlighet att dra en skarp gräns mellan människan och djuren, vilket är en problematisk konsekvens av denna världsåskådning. Detta problem blir inte minst synligt i den experimentella biologin.

Ett annat problem är synen på andra vetenskapliga metoder, vars frukter inte är förklarande kunskaper utan förståelsekunskaper, eller kanske till och med insikter som försöker belysa tillvarons mening. Georg Klein påtalar dock ödmjukt att molekylärbioin måste ses som en ömsesidig komplettering till human- och samhällsvetenskaperna. Just i den slutsatsen öppnar sig framkomliga forskningsvägar för fortsatt gemensam förståelse av det mänskliga i alla dess olika skepnader.

Överblick över medicinantropologisk forskning

Cecil G Helman. **Culture, health and illness.** 4th ed. 328 sidor. London: Arnold; 2001. ISBN 0-7506-4786-8.

Recensent: Lisbeth Sachs, docent, socialantropolog och senior forskare vid Tema Kommunikation, Linköpings universitet.

■ »Culture, health and illness« ges nu ut i en fjärde upplaga och av ett nytt förlag. Boken, som vill ge en allmän överblick över medicinsk antropologisk forskning, har sedan den första upplagan för över 20 år sedan blivit dubbelt så omfattande, både innehållsmässigt och omfångsmässigt. Den har idag ett format som jämfört med den första upplagans pocket ter sig imponerande. Men är boken så imponerande som den ter sig yt-